

אם קר ליבך

קונטרס לימוד והתבוננות

בשבעה מסיפורי

הרב שלמה קרליבך זצ"ל

חברתיו בעזר ה' יתברך: אורי יעקב בירן

עיצוב כריכה: אילת אהבה בירן, ירון גלזר

=מהדורה ראשונית להצלחת גיבורי ישראל – חיילי צה"ל

וכוחות הביטחון – במלחמת "שמחת תורה" התשפ"ד=

"אולי ביום מן הימים, אם אעמול מספיק ואזכה למדרגה המתאימה, אוכל גם אני להשיג את כשרונו המבורך של שלמה - לשיר שיר הלל למאפיין ולהפוך אנשים ליפים" (הרבי מקרן הרחוב, עמ' 190)

עכו

אדר ב' התשפ"ד

תוכן העניינים

- מעין הקדמה (קיץ התשפ"ג) – "פתאום אתה יותר מעצמך" 3
- לקראת ההדפסה (ר"ח אדר ב' התשפ"ד) – "החיילים סומכים לגמרי על ה', ו-ה'
סומך לגמרי על החיילים" 5
- א. ערב יום הכיפורים אצל רבי לוי יצחק מברדיטשב – "ריבוננו של עולם, לא תאמר
כך על בניך?!" 6
- ב. הגיבן הקדוש והאדמו"ר מפיאסצ'נה – "הדבר הכי גדול בעולם: לעשות טובה
למישהו אחר" 9
- ג. דרכון מונקאטש – "להפיל את החומות" 13
- ד. מתחת לשולחנו של הרבי – "עכשיו אני רוצה לעבוד את ה'" 18
- ה. כורך הספרים של הרבי מפרימישילן – "ספרים קדושים שבהם לומדים יהודים"
..... 23
- ו. רבי זושא והעניים – "לא אותי אתה צריך לבקש סליחה" 28
- ז. הרב פיינשטיין וסיום על דף אחד – "את כל הנשמה שלו השקיע בדף הזה" 33

מעין הקדמה (קייץ התשפ"ג) – "פתאום אתה יותר מעצמך"

הרשו לי לספר לכם: בטח שמעתם על מפעל השלוחים הגדול של הרבי מלובביץ', האדמו"ר האחרון של חב"ד, שכולל אלפי חסידי לובביץ ברחבי העולם? אך האם אתם מכירים את המפעל הגדול של אדם אחד, הרב שלוימל'ה קרליבך זצ"ל? הרב שלמה היה שם, בתחילת הקמת מערך ההפצות של חב"ד, ומאז לא הפסיק לפעול – בתורתו, בניגוניו ובסיפוריו. מאות ואלפים ואולי עשרות אלפים התקרבו ל-ה' באופן ישיר בזכותו, ועוד רבים רבים אחרים ממשיכים את דרכו היום.

והרב קרליבך נהג, בין תורה לתורה ובין ניגון לניגון, לספר סיפור. סיפורים על אדמו"רי החסידות, וסיפורים מהחיים שלו עצמם. והסיפורים מתוקים מדבש, ספוגים באהבה. אתם יודעים כמה כח יש לסיפור, כמה מתיקות. אז תרשו לי גם אתם לספר סיפור שהמצאתי, ויהיה הוא מעין הקדמה.

פעם ישבה חבורה קדושה של היפ"ך מתוקים עם הרב קרליבך. השעה הייתה כבר ארבע בבוקר. אמר אחד מהם, יידלעך עם נשמה גבוהה ומאירה שגדל, נעבעך, בבית דתי, לרב שלמה: 'רבי יקר! אנחנו לומדים את התורות שלכם, ושרים את הניגונים שלכם, ומספרים את הסיפורים שלכם. והדברים ממלאים את הנשמה שלנו. מאירים בנו. אבל רבי – מחילה מכבודכם, התורות והניגונים והסיפורים שלכם לא נשמעים כמו התורות והסיפורים והניגונים של רבותינו הקדושים'¹.

שקט. רק מיתר הגיטרה של הרב שלמה רטט בלבבות.

הרב קרליבך הסתכל עליו ואמר לו – ועכשיו תפתחו את הלב, תפתחו את הלב: 'אחי האהוב, אחי המתוק, גוועלד כמה מתיקות יש בך, כמה אמת, כמה אמונה. אבל אתה צריך להאמין לי שבאמת באמת – הסיפור של רבי זושא, או של ר' לוי יצחק מברדיטשב או של הגיבן קדוש – הוא לא סיפור, אם הוא לא עובר בתוך הלב שלך.

¹ יש לשים לב שגם סיפורים שקשה למצוא את מקורם, מסתבר שמבוססים על יסודות איתנים [כוונתי במיוחד לסיפור על הגיבן הקדוש והאדמו"ר מפיאסצ'נה (סיפור ב'), וראו בעבודתי "עיקר המחנך של האדם הוא האדם עצמו – חייו ופועלו של רבי קלונימוס קלמן שפירא (האדמו"ר מפיאסצ'נה) והשפעתם על הגות", חלק א' – תולדות חייו של האדמו"ר רבי קלונימוס קלמן שפירא מפיאסצ'נה, עמ' 10 הערה 26].

ואם הוא עבר בלב שלך – האם יכול להיות שהוא יישמע אותו דבר כמו שהוא נכנס!?

ומה זו אהבה? כשאתה פוגש אישה ורואה בתוך העיניים שלה את עצמך, והסיפור שלך, והסיפור שלה – הופכים להיות סיפור חדש דרכה ודרכך. פתאום אתה יותר מעצמך, פתאום אתם יותר מעצמכם. והילדים שלנו, הנשמות הטהורות שלהם, לוקחות את הסיפור שאנחנו מספרים להם, ומעבירים אותו בליבם. ואז הוא קדוש, ואז הוא טהור. ואז הוא שלהם. תקשיב לי – גם אם אתה מלוכלך מכל דבר, הנשמה שלך טהורה. והילדים שלך שומעים את הנשמה, ומטהרים אותה בליבם'.

**

בקונטרס שלפניכם שבעה מסיפורי הרב קרליבך, כפי שזכיתי לבארם במהלך חורף וקיץ התשפ"ג (בעלון ישיבת ההסדר עכו "רוח צפונית", בעריכת אביה כהן, ירון גלזר וגלעד לורנצי).

בחרתי סיפורים שכבר הכרתי והתנוצצו לי באותו זמן, והעיון בהם האיר בי דרכים ישנות-חדשות בעבודת ה'. הסיפור הראשון הוא על ערב יום הכיפורים אצל רבי לוי יצחק מברדיטשב, המבקש מ-ה', דרך סיפורם של אנשי עירו, שימצא את הטוב שבנו. הסיפור השני הוא סיפורו של הגיבן הקדוש, המתאר את האדמו"ר מפיאסצ'נה שמלמד אותו ואותנו לגבי "הדבר הכי חשוב בעולם", שזה – "לעשות טובה למישהו". הסיפור השלישי הוא סיפור "הדרכון ממונקאטש", שמסוגל – בלי מילים – לפתוח גבולות ולהפיל חומות. הסיפור הרביעי הוא סיפורו של האדם מטקסס במקווה, המספר על היותו ילד מתחת לשולחנו של הרבי מויז'ניץ, ותורת הרגעים שלמד מהאדמו"ר. הסיפור החמישי מתאר את כורך הספרים של רבי מאיר מפרימישילן, המסוגל לראות את הקדושה של שאריות ספרי הקודש יותר מרבו. הסיפור השישי מספר כיצד רבי זושא לימד אדם עשיר את חשיבות ההתבוננות בעניים – ובכל אדם – בעיניים טובות וקדושות. הסיפור השביעי והאחרון מספר על מפגש של בן ואביו עם הרב משה פיינשטיין, ועל מעלת הסיום אפילו על דף אחד – כהבנה איך אפילו חלק קטן הוא עולם ומלואו.

אם אדם אחד, נשמה אחת, תתחזק בעבודת ה', בשמחה, באמונה בעצמה, בתפילה ועוד ועוד בזכות קונטרס זה – והיה זה שכרי.

לקראת ההדפסה (ר"ח אדר ב' התשפ"ד) – "החיילים סומכים לגמרי

על ה', ו-ה' סומך לגמרי על החיילים"

כאמור, את הסיפורים ביארתי במהלך שנת התשפ"ג, טרם מלחמת "שמחת תורה". בשמחת תורה התשפ"ד, בעודנו רוקדים ברחובות העיר עכו, חושך הגיע לעולם. עמלק של דורנו שוב הרים את ראשו, ועם ישראל שוב נקרא למחות את הרשע בעולם.

לפני 50 שנה, במלחמת יום הכיפורים, הגיע הרב קרליבך לארץ – ביקר פצועים, הופיע בפני חיילים ועסק רבות בלרומם את רוח העם². בראיון ציין הרב קרליבך כמה נקודות משמעותיות, שבעיני רלוונטיות ביותר גם למלחמת שמחת תורה שבימינו³:

- תקפו אותנו ביום הכיפורים, ביום שבו "אנחנו ממש אחד עם ה'", כשאנחנו הכי קרובים לקדוש ברוך הוא. לכן ברור שננצח. גם המלחמה הנוכחית פרצה בחג - בשמחת תורה, כשאנחנו בשיא השמחה, בסעודה הקטנה שלנו עם ה' (סוכה נה:).
- הבדל מובהק בין עם ישראל, שרוצים שלום, לבין המצרים, שרוצים פשוט להרוג יהודים. לכן ברור מי הטוב פה. יש המון רוע בעולם, אבל הטוב ינצח כי הוא אינסופי. **במלחמה הנוכחית**, מול הרוע שאנו נלחמים בו, הדברים ברורים שבעתיים.
- "שותפות אדירה. אנחנו באמת סומכים באופן מלא על ה' ובאמת סומכים באופן מלא על החיילים. והחיילים סומכים לגמרי על ה', ו-ה' סומך לגמרי על החיילים".
- "אנחנו נבחרים על ידי ה', ורוצים שכולם גם יהיו נבחרים". הרב קרליבך הוסיף נקודה, שעדיין קשה לי לראות אותה במציאות שלנו: שהנקמה הגדולה ביותר ש-ה' עושה לאוייבנו היא שיראו את האור, ואז יתביישו במה שעשו לעם ישראל.

בעקבות המלחמה, החלטתי להדפיס את שבעת הסיפורים המבוארים כפי שהם - להצלחת גיבורי ישראל, חיילי צה"ל וכוחות הביטחון, שסומכים על ה' ו-ה' סומך לגמרי עליהם.

בתפילה לניצחון מוחלט של הטוב על הרשע, לחזרה לחבל עזה ולבנין בית המקדש שיפיץ את אור ה' בעולם כולו.

² ראו בביוגרפיה המצוינת של הרב נתן אופיר, הרב שלמה קרליבך, החל מעמ' 147.

³ ו' חשון התשל"ד, רמת הגולן. ממליץ מאוד לשמוע פה, באנגלית: <https://katzr.net/c48a65>.

א. ערב יום הכיפורים אצל רבי לוי יצחק מברדיטשב – "ריבוננו של עולם, לא תאמר כך על בניך?!" (לב השמיים, יום כיפור עמ' 192-193)

"הסטתי את מבטי אל האישה. עד לאותו רגע פני היו מרותקות אל שלמה, כך שלא שמתי לב לשינוי שעברה האישה. כשפניתי להביט בה, נדהמתי. האישה המכוערת נעלמה כלא היתה. כמה דקות עם שלמה הספיקו לשם כך. היא עברה שינוי מוחלט, וממש נעשתה יפה. למדתי משלמה דברים רבים, אבל אחד השוברים שבהם היה הכרת הטוב ואמנות נתינת המחמאות. אולי ביום מן הימים, אם אעמול מספיק ואזכה למדרגה המתאימה, אוכל גם אני להשיג את כשרונו המבורך של שלמה - לשיר שיר הלל למאפיין ולהפוך אנשים ליפים"

(הרבי מקרן הרחוב, עמ' 190)

שני סיפורים יפהיים מביא הרב קרליבך על ערב יום הכיפורים אצל רבי לוי יצחק מברדיטשב. הרקע לסיפור הוא שר' לוי יצחק "קבע מנהג בערב יום הכיפורים, שכל יהודי צריך לבוא אליו עם רובל אחד לצדקה, והוא יברך אותו". בסיפור הראשון יש אישה וילד, אך רק רובל אחד:

"ואז אומרת האישה: 'רבי, יש לי ילד, תברך גם אותו. אבל אני מאוד ענייה, ואין לי עוד רובל לתת בשביל בני'. אומר לה ר' לוי יצחק: 'אני מצטער, אני לא יכול לברך את הילד שלך, את יודעת מה התעריף שלי – רובל לכל אחד'. האישה מתחילה להתווכח איתו, אבל ר' לוי יצחק בשלו.

לבסוף היא אומרת: 'בסדר, אל תברך אותי. תברך רק את הילד שלי!'

לשמע הדברים האלה נוהרים פניו של ר' לוי יצחק, מיד הוא רץ לבית הכנסת, פותח את ארון הקודש, ואומר 'שמעת, ריבוננו של עולם, מה אמרה אותה אישה? היא אמרה אל תברך אותי, רק תברך את הילד שלי! למה שגם אתה, ריבוננו של עולם, לא תאמר כך על בניך?!'

על פניו, נדמה שהרעיון של ר' לוי יצחק הוא שכמו שהאישה מעדיפה את בנה, כך גם אתה, ה', תעדיף את בניך. אולם, התבוננות בסיפור תביא לתשומת ליבנו את העובדה שהאישה אמרה: אני רוצה שיהיה לי טוב ולבן שלי טוב, אבל אם לא תהיה לי ברירה אני אעדיף את הבן שלי. לפי זה, אנחנו אומרים לקדוש ברוך הוא – **נכון שהאידיאל הוא שהכל יהיה מושלם, אבל אם צריך לבחור, תבחר בנו.** לדוגמה, אם צריך לבחור בין תורת ה' לבין עם ישראל, ה' יגיד ש"ישראל קדמו... משל למלך שהיו לו אשה ובנים בתוך הבית, וכתב את האגרת אל המקום שאשתו ובניו שם" (תנא דבי אליהו רבה י"ד, וראו בליקוטי מוהר"ן קמא קט"ו). אם ה' צריך לבחור בין הצדק לבין הרחמים, אז "נכון שאני אוהב את הצדק, אבל למעלה מזה אני אוהב את הרחמים" (שולי רנד). אם כן, דרך אחת להסתכל על הסיפור היא שאנו מבקשים מ-ה' שיעדיף אותנו על פניו, כביכול.

נדמה שאפשר להציע נקודת מבט נוספת. מדוע האישה מעדיפה את בנה? מדוע אנשים מוכנים למסור את נפשם למען ילדיהם? זו שאלה עמוקה שהתשובה לה טמונה ביסוד חיינו, ומילים כמו אופטימיות, אמונה, תקווה ופוטנציאל קשורות אליה. אדם רואה בילד שלו את העתיד, את האפשרות לטוב, את התקווה, את האמונה. כשר' לוי יצחק אומר ל-ה' "למה... לא תאמר כך על בניך?", כשאנחנו אומרים ל-ה' שיאמר כך על בניו, אנחנו אומרים ל-ה': 'אתה בראת אותנו! אתה מאמין בנו! אתה מאמין בטוב שבנו, באפשרות שלנו להביא את שמך לעולם'.

כך אנו מגיעים לסיפור השני:

"מגיעה אישה עם רובל ביד ואומרת לו: 'רבי, תברך אותי שבעלי יחזור אלי. הוא ברח מהבית, ואני לא יודעת איפה הוא'. שאל אותה ר' לוי יצחק: 'מדוע הוא ברח?'. עונה האישה: 'הוא טען שנהייתי מכוערת, והוא לא יכול לחיות

⁴ אם כן, רמז פה גם מימד מסוים של סוד הצמצום, כפי שכתב רבי נחמן בליקוטי מוהר"ן קמא ס"ד: "כי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם, כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו. ועל כן ברא את כל הבריאה מתחילת האצילות, עד סוף נקודת המרכז של עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו. וכאשר רצה השם יתברך לברוא את העולם, לא היה מקום לבראו מחמת שהיה הכל אין סוף. על כן צמצם את האור לצדדין, ועל ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי".

איתי...! אמר לה ר' לוי יצחק: 'ומה את משיבה על כך?'. אמרה האישה: 'נכון שנעשיתי מכוערת, וזה כואב. ובכל זאת – איך הוא יכול לשכוח כמה יפה הייתי כשעמדתי לידו תחת החופה?!'.

ברגע זה לא יכול היה ר' לוי יצחק לשלוט בעצמו. הוא רץ לבית המדרש, פותח את ארון הקודש ומתחיל לבכות: '**ריבוננו של עולם! נכון שאנחנו כבר לא כל כך יפים. אבל איך אתה יכול לשכוח כמה יפים היינו כשעמדנו על הר סיני?!**'

לכאורה, אמירתה של האישה היא: אמנם בהווה אינני יפה, אבל יש לנו עבר אהוב, היינו פעם במקום אחר – איך אתה מסוגל לשכוח את זה?! לאור זאת, מה שר' לוי יצחק אומר לה-ה' הוא: 'אמנם ההווה שלנו מביך, ואנחנו לא כל כך ראויים לעמוד בפניך, אבל איך אתה יכול לשכוח מה היה פעם?! איך עמדנו איתך מתחת לחופה, "חסד נעוריק, אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיהו ב', ב)!'.

גם פה, נדמה לי שניתן ללכת צעד אחד נוסף. מדוע האישה חושבת שהעובדה שהייתה אהובה מתחת לחופה רלוונטית עכשיו? למה זה משנה מה היינו פעם? משום שהעבר הזה חי בתוכנו (ראו ר' צדוק, רסיסי לילה ח'). העובדה שאהבת אותי מתחת לחופה, מוכיחה שיש משהו בתוכנו גם היום. כשר' לוי יצחק פונה לה-ה' ומבקש לזכור את היופי שלנו במעמד הר סיני, כשאנחנו פונים לה-ה' ומזכירים לו זכות אבות, אנחנו אומרים שאנחנו אוחזים מעשי אבותינו בידינו (נוצר חסד לאלפים, וראו ברכות ז. ויבמות סד.), שהיופי שהיה לנו בחופה עדיין חי בתוכנו. יש בנו טוב, אנחנו ראויים להיות איתך.

ר' לוי יצחק חיכה לדבריה של האישה, שמלמדים שגם אם עכשיו אנחנו לא יפים כביכול, הטוב שהיה לנו לא נאבד, הוא עדיין קיים בנו. כשאני מסתכל על המראה ורואה רק את הדברים השליליים שנפלתי בהם, אין לי פנים להביט ב-ה', אין לי יכולת להסתכל על עצמי. אך כשאני זוכר כמה יפים היינו מתחת לחופה, כשאני מאמין שיש בי טוב, שיש בי נשמה, שאני עמדתי מתחת הר סיני – אז אני יכול לפגוש את הקדוש ברוך הוא. זה מה שרבי לוי יצחק והרב קרליבך מלמדים אותנו.

שנזכור את הטוב שיש בנו, שנדע ש-ה' בוחר בנו, מאמין בטוב שבנו, זוכר חסדי אבות ומביא את החסד הזה לנו, בני בניהם.

ב. הגיבן הקדוש והאדמו"ר מפיאסצ'נה – "הדבר הכי גדול בעולם: לעשות טובה למישהו אחר"

(יחד כולם קדושה, עמ' 116-111; "הגיבן הקדוש – סיפורי רבי שלמה קרליבך")

"לפעמים מישהו מבקש מכם טובה שקשה מאוד לעשות. אין לנו מושג בכלל איזו טובה הוא עושה לנו בזה שהוא מבקש. באותו רק ממש השם פותח לנו שערי שמים, ונותן לנו הזדמנות שצ'לם א-לוהים שלנו יאיר מתוך פנינו. אנחנו מוכרחים לשטוף ולצחצח את עצמנו..." (הרבי מקרן הרחוב פרק י')

אחד הסיפורים המוכרים והמרגשים ביותר על רבי קלונימוס קלמן שפירא הי"ד, האדמו"ר מפיאסצ'נה – הוא סיפורו של הרב קרליבך "הגיבן הקדוש" (ראו לעיל הערה 1). בקצרה, הסיפור מתאר את מפגשו של הרב קרליבך עם מנקה רחובות תל-אביבי, אדם שבור, "גיבן הקדוש", שמסתבר שלמד אצל האדמו"ר מפיאסצ'נה בילדותו, ובהמשך כל משפחתו נרצחה בשואה והוא נשלח לאושוויץ. לדבריו של הגיבן, הוא שרד אז – וגם היום – בזכות המשפט של האדמו"ר מפיאסצ'נה שליווה אותו: "הדבר הכי גדול בעולם זה לעשות טובה למישהו".

אביא פה קטעים מתוך הסיפור, ונגסה לראות מה הרב קרליבך, בעקבות האדמו"ר מפיאסצ'נה, מנסה ללמד אותנו. כמובן, מזמין אתכם לשמוע את הדברים בעצמכם או לקרוא אותם בספר "יחד כולם קדושה":

"אני הולך ליד מלון שלום, ליד הירקון בתל אביב. פתאום אני רואה אדם. הפנים שלו הם יפים מאוד. מהודרים. רואים עליו שהוא אדם אציל. הגוף שלו לגמרי נשבר. הוא גיבן, מארבע רוחות, כל העצמות שלו שבורים. פחד כמעט להסתכל עליו. אבל כשרואים את הפנים שלו, השכינה עליו"

דבר ראשון הרב קרליבך מזכיר לנו – גם אם הגוף שבור, אתה יכול להיות עם השכינה עליך! גם בהמשך, אחרי שהוא מבין שהגיבן היה בפיאסצ'נה, ולמד אצלו מגיל 6 עד 11, מתואר:

"והוא מנקה ומנקה. מנקה רחובות. בקדושה. מי יודע איזה קדושה הוא מביא לעולם בכל יום כשהוא מנקה את הרחובות..."

עמדתי משתומם, ואמרתי לו: 'אדוני, אתם זוכרים תורה מרבינו הקדוש רבי קלונימוס קלמן?!' בהתחלה הוא אמר: 'מה, אתה חושב שאחרי אושוויץ אפשר לזכור תורות?!' אמרתי לו: 'כן בטח, דברי רבינו הקדוש יורדים לתוך עמקי הנשמה!' "

ואכן, הגיבן זוכר ואפילו מוסר את התורה כמו "חסיד אמיתי" – נוטל ידיים, שוטף פנים. החיבור לתורת אמת, לצדיק אמת המוסר את התורה, יכול להשאיר איתך אפילו כשהגוף שבור ורצוף. לפעמים צריך להזכיר את זה לאדם, להאמין בזה – אבל זה קיים. בעמקי הנשמה.

וממשיך הרב קרליבך:

"התחיל לספר לי [בכל מקום שאתם תעזרו לי רבות] דע לך דע לך, שעד שיבוא המשיח לא יהיה שבת קודש כמו אצל רבינו הקדוש. איך אני יכול לתאר לך את ה'בואי בשלום' אצל רבינו הקדוש. הוא עומד באמצע, וכל הילדים רוקדים מסביבו. 'פני שבת נקבלה', איזה פנים היו לרבינו בשבת קודש. לא כמו מלאכי השרת – אלף פעמים יותר! השולחן, רבינו הקדוש נכנס אל השולחן, ומתחיל 'שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון', וכמה מאות ילדים, באמת מלאכי עליון משרתי עליון, זה לא יהיה עד שיבוא המשיח.

אבל דע לך, בן הדגים למרק בין המרק לעוף רבינו הקדוש אמר תורה על הפרשה. בכל פעם אחרי שהוא גמר את התורה כך היה אומר [כך היה אומר: אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע] – עבודה של זריקה. זורקתי עליכם מים טהורים. רבינו הקדוש זרק עלינו מים משמי שמים. וכך הוא אומר: אני אגיד לכם, את זה כמו הלשון של המנקה רחובות. הוא אומר: 'דער היליגער זיסר רבע, אזוי פלעגט ער זאגן: קינדערלאך, טאייערע קינדערלאך, טאייערע זיסר קינדערלאך. געדענקטזע, געדענקטזע, די גרעסטע זאך אין דער וועלט איז טון עמעצין אטובה'.

ילדים חמודים ילדים מתוקים, תזכרו רק דבר אחד, הדבר הכי גדול – לעשות טובה למישהו אחר. בכל פעם כשהיה גומר את התורה, היה אומר: 'קינדרלעך! געדענקטז'ע, די גרעסטע זאך אין דער וועלט איז טון עמעצין אטובה' "

האדמו"ר מפיאסצ'נה היה כמו מלאך, כמו כהן גדול (והרב קרליבך מוסיף מתפילת מוסף ביום הכיפורים את ההזאות – "אחת ואחת, אחת ושתים...") – אבל עם מי הוא דיבר? עם תלמידי החכמים הגדולים? לא. קודש הקודשים שאליו הוא נכנס היה להיות באמצע עם הילדים, שגם הם מלאכי עליון. ומסתבר, שהדברים של האדמו"ר לילדים – זה מה שהחזיק את מנקה הרחובות:

"הייתי באושוויץ, שמעתי שמכל המשפחה שלי לא נשאר אף אחד. תאמין לי רציתי להרוג את עצמי, ואני כבר עושה כל מיני הכנות להרוג את עצמי, אבל פתאום אני שומע את קולו של הרב'ה אומר לי: "קינדרלעך, טאייערע געדענקטז'ע, די גרעסטע זאך אין דער וועלט איז טון עמעצין אטובה".

פתאום אני מלא שמחה. אתה יודע כמה טובות אפשר לעשות בלילה באושוויץ. בכל פינה שוכב על הרצפה יהודי בוכה ואין לו עם מי לדבר, כי מי יש לו כח לשמוע עוד פעם את הסיפור על אשתו, על הילדים, שהם כבר שם בשמי שמים. אז כל הלילה, כל הילה ישבתי עם האנשים השבורים, נותן להם כוח. אחרי כמה חדשים אני שוב רוצה להרוג את עצמי, ואני שוב שומע את קולו של הרב'ה.

גם עכשיו ברחוב בתל אביב אני ממש לבד, אין לי אף אחד, אתה יודע כמה פעמים כבר ניסיתי לאבד את עצמי לדעת בתוך הים. אני כבר בתוך הים ואני כמעט טובע, ופתאום אני שומע את קולו של רבינו הקדוש, "קינדרלעך, זיסע טאייערע קינדרלעך, געדענקטז'ע, די גרעסטע זאך אין דער וועלט איז טון עמעצין אטובה". הדבר הכי גדול לעשות טובה למישהו. מה אגיד לך, הוא אומר לי, אתה יודע כמה טובות אפשר לעשות ברחובות תל אביב"

הרב קרליבך אומר: כשאפילו הנשמה של האדם שבורה, כשהוא מבקש את נפשו למות – מה שמחזיק אותו בחיים זה שיש אנשים אחרים שאפשר לעשות להם טוב. אפילו באושוויץ (ראו שנים מספריו של ויקטור פראנקל, שדן בשאלה מה מחזיק את האדם, מה

נותן לו משמעות ורצון לחיות: "האדם מחפש משמעות: מבוא ללוגותיראפיה" ו"כן לחיים למרות הכל"), וגם ביום יום האפרורי, ברחובות תל אביב.

נתבונן – איך יתכן ש"הדבר הכי גדול בעולם זה לעשות טוב למישהו"? הכי גדול בעולם!?

התשובה הפשוטה שהרב קרליבך נותן לכך בסיפור הוא שזה מה שמחזיק את האדם. האדם שאיבד הכל, שעולמו חרב, חש שאין לו סיבה לחיות. כשהוא עוזר לאחרים הוא מוצא משמעות, מוצא תקווה, מוצא כיוון ומשהו לעשות. הוא גם יוצא מעצמו – אין רק את עצמי, יש משהו מחוץ אלי, אני פותח את ידי, את נפשי, את עצמי.⁵

מהסיפור עולה נימה נוספת. כפי שראינו, האדמו"ר מפיאסצ'נה נדמה כמלאך עליון, אך גם הילדים הם מלאכי עליון. האדמו"ר מסוגל לראות את הטוב שיש באדם, את היותו מלאך, אך כל אחד מעם ישראל, אולי מהעולם כולו, יש בו טוב. מה מסמלים הילדים? את הנשמה שלא נשחתה, שלא נעלמה. את הטוב היסודי והבסיסי שטמון בכל אחד מאיתנו⁶. את הילד שבי שפשוט יכול לרוץ לה' יתברך, לדבר עם ה'. הדברים של האדמו"ר נכנסו לעומק הנשמה, וגם מנקה רחובות מבוגר ושבור, גם כשהוא כמעט טובע, הוא עדיין ילד. נשמה טהורה ומתוקה.

המשפט של האדמו"ר מפיאסצ'נה, "הדבר הכי גדול בעולם לעשות טובה למישהו", מחזיק את הגיבן הקדוש בכל אותם השנים. נותן לו את הכח "לנקות את הרחובות". לנקות את הרחובות מהייאוש, מהעצבות, מההרגשה שאני לא שווה כלום, שאני לא חשוב בעיני ה'. כל אחד יכול לעשות טוב, לעזור לקדוש ברוך הוא לנקות את הרחובות:

"אתם שומעים כולכם! כשיבוא המשיח, תחיית המתים, הגיבן הקדוש המנקה רחובות יעזור לנו עם זה. הוא ינקה את הרחובות, מירושלים עד סוף העולם. ואתם יודעים איך הוא ינקה אותם? הוא יעמוד בראש הגבעה, והוא ילמד את כל העולם כולו – הדבר הכי גדול בעולם... ילדים מתוקים, ילדים חמודים מדבש, הדבר הכי גדול בעולם, לעשות טובות למישהו"

⁵ ראו ליקוטי מוהר"ן תניינא ד', "ואת העורבים ציויתי לכלכלך".

⁶ וראו על כך בהקדמה היסודית לחובת התלמידים, וב"רבי מקרן הרחוב" פרק ח', "הילד הוא אביו של האישי".

ג. דרכון מונקאטש – "להפיל את החומות"

(סיפורי נשמה א', אמונה, עמ' 159 והלאה)

"ואני מבקש גם מכם, הורים יקרים: ספרו... לילדים שלכם, שידעו שעיקר היהדות הוא: כשיהודי מבקש ממך משהו – אל תאמר לו לא!"

(סיפורי נשמה ב', עבודה, עמ' 279)

אחד מסיפורי הרב קרליבך שהקסימו אותי במיוחד, הוא הסיפור על "דרכון מונקאטש", הדף החלק שהביא האדמו"ר ממונקאטש לאחד מחסידיו בשביל להכנס ולצאת לגרמניה. הסיפור מסופר מפיו של יהודי מוינה שנפגש עם הרב קרליבך. אחרי שהם מדברים על דרכון חלק שנתן רבי לוי יצחק מברדיטשוב ליהודי שרצה להגיע מברדיטשוב לברלין, מספר לו האיש על דודו:

"וכך סיפר.

היה לי דוד, חסיד מונקאטש נלהב. יהודי עם פאות וזקן, נראה כמו יהודי, חי כמו יהודי, יהודי אמיתי בלב ונפש. בשנת 35 הוא היה מוכרח לנסוע לגרמניה לרגל עסקיו. ואתם יודעים שבאותה תקופה היה מאוד מסוכן ליהודי ממזרח אירופה לבוא ולהסתובב בגרמניה. לדודי היה דרכון – דרכון רגיל כמובן – אבל זה לא הבטיח לו שישוב בשלום.

נכנס דודי לרבו הרבי ממונקאטש וביקש ממנו: 'רבי! תנו לי בבקשה 'מונקאטש' פספורט', דרכון של הרבי ממונקאטש, כדי שאזכה לשוב מגרמניה בשלום. הביט הרבי בדודי ואמר לו: 'מנין לך שאני יכול לתת לך דרכון כזה? אני יהודי פשוט'.

אמר לו דודי: ר'בי הקדוש! אני יודע שאתם צדיק הדור. אני יודע שבכוחכם לפתוח כל שערי שמיים. אני מתחנן בפניכם. הצילו את חיי, את חיי אשתי ושבעת ילדי. אני מוכרח לנסוע לגרמניה להציל את העסק שנשאר לי שם' "

הסיפור מציג את שתי הדמויות המרכזיות. הדוד – "נראה כמו יהודי, חי כמו יהודי, יהודי אמיתי בלב ונפש". אותו יהודי גם מלא באמונה שצדיקים מסוגלים "לפתוח כל שערי שמיים". הרבי ממונקאטש – שמציג את עצמו כ"יהודי פשוט", אך החסיד מתעקש שהרבי הוא "צדיק הדור" שיכול להציל את חייו. לא מן הנמנע שהביטחון והאמון של הדוד ברבי נתן לו את האפשרות לעזור לו.

מסתבר שלאותו יהודי בלב ונפש יש עסק בגרמניה שהוא חייב ללכת להציל אותו – גם בסיכון חייו. כל פעם שאני חוזר לסיפור הזה, אני מתקשה בנקודה הזו – למה להתעקש לחזור לגרמניה אם זה מסכן את החיים שלו? העסק שלו שווה את החיים?! יתכן המצב הכלכלי שהוא היה בו היה בעצמו סוג של סכנת חיים, או שלא היה ברור עד כמה מסוכן בגרמניה, אך בין כך ובין כך, הסיפור מזכיר לנו את יעקב אבינו, שחוזר "בשביל פכים קטנים" (מדרש אגדה בראשית פרק ל"ב) – "ויאבק איש עמו" (בראשית ל"ב, כ"ה). החזרה בשביל העסקים היא הכרחית, גם אם מסוכנת.

אולי, במידה מסוימת, יש פה משל לחיים של רובנו. במובנים מסוימים אנחנו לפעמים נכנסים (או ניכנס בעתיד) למקומות של סכנה בשביל לפרנס את עצמנו ואת משפחתנו. אנחנו מקריבים את זמננו ומרצנו, ולפעמים גם מסכנים במידה מסוימת את נפשנו. כן, אומר האדם, הייתי שמח להשאר קרוב ל-ה' במדבר, אבל אני צריך להכנס לארץ עצמה.

אם נרחיב את זה מעט, נשמתנו יורדת לעולם הזה, ומקווים "שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם, מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא" (בבא מציעא קז.). שנצליח לשמור על הדף החלק ש-ה' נתן לנו בלי להתפס, בלי להדרדר.

מהו אותו דרכון שיעזור לנו לצלוח את חיינו בעולם הזה באופן הנכון? נסו לחשוב על כך לכמה שניות, ובואו נמשיך:

"אמר לו הרבי: 'שמע, דע לך שזה לא קל. דרכון כזה אפשר לתת רק פעם בחיים. לכן אני מבקש ממך שתישבע שכל זמן שאני חי לא תספר על זה לאיש'. דודי התחייב בתקיעת כף.

הרבי נכנס לחדרו ויצא רק כעבור שלוש שעות. עיניו היו אדומות. בידו החזיק נייר חלק, רטוב מדמעות"

על מנת להכין את הדרכון – דרכון שאפשר להכין רק פעם בחיים – הרבי ממונקאטש בוכה במשך שלוש שעות ומרטיב את הדף בדמעות. הוא גם מחייב את הדוד לא לספר על כך לאיש. מהו אותו הדרכון החד פעמי הזה? מדוע צריך לבכות עליו? למה אסור לספר עליו?

"יצא דודי לדרכו, וכשהגיע לגבול גרמניה הוציא את הדרכון שלו. הגרמני עיין בו, ופתאום הזדקף מלוא קומתו והצדיע לו. הוא אמר: 'אני לא בטוח שלגרמניה היתה אי פעם הזכות לארח אדם גדול כמוכם. תרשו לי להנפיק לכם מכתב מיוחד עבור המשטרה, כדי שהיא תשמור עליכם במשך כל ימי ביקורכם בגרמניה'.

דודי שהה בגרמניה שבוע ימים וחיסל את עסקיו. הם שילמו לו על המלון ודאגו לכל מחסורו. הוא חזר, וכמובן – לא סיפר לאיש"

הדרכון הזה היה עוצמתי כל כך, שהוא גרם לגרמניה הנאצית לארח "יהודי אמיתי בלב ונפש" כאדם החשוב ביותר שהיה שם. דף חלק מלא בדמעות של הרבי ממונקאטש, מצליח למוסס את הגבולות.

ניתן לומר, ש"כל השערים ננעלו ונסגרו, ושערי דמעות לא ננעלו" (זהר תהלים נו). כשהכל סגור, כשהעולם חשוך, כשאינן דרך לצלוח את העולם הזה – אפשר להשתמש בדמעות. כשאני בוכה אני אומר לאחר, לעצמי, לקדוש ברוך הוא – אני שבור. אני חסר. אני לא רוצה להיות שבוי בתוך הגבול שלי, של עצמי.

דרכון כזה, שיכול לפרוץ גבולות מדיניים ולייצר נס גלוי בעולם הזה, ניתן לעשות רק פעם אחת בחיים, ואסור לחשוף אותו. כוחו גדול כל כך, שבקשתו האחרונה של הדוד הייתה שיניחו איתו בקבר את הדרכון של הרבי ממונקאטש, "מפני שאם הדרכון הזה פתח לפני שערים בעולם הזה, מי יודע – אולי הוא יפתח בפני שערים גם בעולם הבא".

אבל העיקרון של הדרכון ממונקאטש תקף לכל אחד, לכל אדם. אתה הולך לקראת משהו לא ידוע? אתה יוצא למקום לא פשוט מבחינה גשמית, רגשית או רוחנית? **קח איתך דף חלק מלא דמעות.** תתפלל על זה. תבכה על זה. תאמין ש"אין לה" מעצור להושיע ברב או במעט" (שמואל א' י"ד, ו'). תבין שבאופן גלוי מה שצריך זה אישורים, והשתדלות

גשמית וכו', אבל מה שהרבה פעמים צריך זה פשוט לתת דף חלק עם דמעות, והצלחת להוריד את החומות.

וכך הרב קרליבך מסיים את הסיפור:

"תקשיבו ידידים. אני חושב כל הזמן על הדרכון ממונקאטש. דרכון חוצה גבולות, פרוץ מחסומים.

אתם חושבים שרק בין עמים ומדינות יש גבולות ומחסומים? דעו לכם, גם בינינו ובין ריבוננו של עולם יש גבול, יש מחסום. ובן אדם לחבירו – אוי, כמה גבולות יש. ובין איש לאשתו... לפעמים אני רואה זוג, ואין ביניהם שלום בית. הם דווקא אוהבים זה את זה. אבל, איך לומר, יש משהו. יש איזה גבול עמוק ביניהם. אתם יודעים מה הם צריכים? הם צריכים את דרכונו של הרבי ממונקאטש....

חתונה, איך היא מתחילה? החתן מכסה את עיני הכלה בהינומא. אתם יודעים מה הוא נותן לה? הוא נותן לה דרכון מונקאטש..."

בשביל לפרוץ את הגבולות בינינו, בשביל לחבר בין שמים לארץ, בין ה' לעולמו, אנחנו צריכים דרכון. דף חלק מלא בדמעות.

במידה מסוימת זו משימת חיינו.

מהסיפור עולה אמונה גדולה, אמונה תמימה. היכולת לקחת דף חלק ולהגיש אותו במעבר הגבול הוא היכולת להאמין שאפשר לפרוץ גבולות. הרבה מהחומות הן אשליות, הם מחסומים מדומים שאנחנו בונים לעצמנו, או שהעולם משכנע אותנו שקיימים. בשביל לנתץ אותם צריכים לקפוץ פנימה. להכנס עם דף מלא דמעות, ולהאמין שהמחסום הוא אשליה אחת גדולה (כמשל החומות של הבעל שם טוב, כתר שם טוב ס"ו, וכמשל המבצר של מים).

זה נכון בין בני אדם. החומות בינינו הן אשליה. כשאישה ואישה מתחתנים הם נותנים אחד לשני דף חלק של אמון, של אמונה, של הבנה שאנחנו נפרדים אך יחד. זה נכון גם

בתוך עצמנו – להאמין שאנחנו יכולים לגדול, לפרוח, לצמוח, לפרוץ החוצה. וגם בינינו לבין בורא העולם.

”אני רוצה לברך אתכם ואותי – כל האנשים, כל הנשים, כל הילדים, כל האבות, כל האימהות, כל העמים כולם: שנזכה לדרכון מונקאטש שיחצה את הגבולות המפרידים, יפיל את החומות שאינן מאפשרות לנו לראות זה את זה באמת”

ד. מתחת לשולחנו של הרבי – "עכשיו אני רוצה לעבוד את ה'" (לב השמים חנוכה, עמ' 266-267)

"אנשים מסתובבים עצובים מפני שהם לא יודעים מה יעשו בעתיד. יש לך את הרגע הזה עכשיו. מה אתה מתכוון לעשות איתו? ההבדל בין עצבות לשמחה הוא מאוד פשוט... אם אתה מלא בשמחה אמיתית במשך דקה אחת, אתה כבר תדע מה לעשות גם בדקה הבאה. מה השם נותן לך? הוא נותן לך את הדקה הזו. הוא לא נתן לך את המחר. ברור שאני לא יודע מה לעשות מחר, הרי עוד לא קיבלתי אותו"

(הרבי מקרן הרחוב, פרק ג')

הרעיון שעולה מהסיפור הבא מהווה עצה יסודית מאוד ומעשית מאוד בעבודת ה'. הסיפור, כפי שמופיע בספר לב השמים על חנוכה, נפתח במפגש מקווה של הרב קרליבך עם גיבור הסיפור:

"יום ששי אחד, בעיר וואקו שבמדינת טקסס, עמדתי להכנס למקווה המקומי, והנה עצרה מכונית פאר גדולה. האיש שיצא ממנה היה חבוש כובע קאובוי גדול, ובצווארו שרשרת גדולה עם תליון. הוא ממש לא נראה יהודי... כשנכנס למקווה לא יכולתי להתאפק. שאלתי אותו: 'מי אתה?'"

הרב קרליבך פותח במיקום הסיפור בטקסס, מדינה גדולה בארצות הברית שאינה ידועה בקהילה היהודית החזקה שבה, ובעיר וואקו (בעברית: וויקו), עיר לא גדולה במרכז המדינה. הפתיחה הזו ממקמת אותנו באווירה: דרום ארצות הברית, קהילה יהודית קטנה הרחק מהקהילות המבוססות והגדולות. הרב קרליבך היה שם, כפי שנסע לכל מקום שאליו היה יכול להגיע. גם שם, במקומות הנידחים, יש נשמות אבודות.⁷

⁷ הרב ישעיהו זף, חמי היקר, נהג לומר שאנשים שמעו על הקהילות היהודיות הגדולות בניו יורק, לוס אנג'לס ועוד, אבל רוב יהודי ארצות הברית נמצאים בקהילות קטנות מעין אלו – והמשימה איתם מורכבת הרבה יותר. ובאמת, הרב קרליבך השקיע רבות דווקא ביהודים הנידחים (ראו על כך בספרו של הרב נתן אופיר, לעיל הערה 2).

הדמות שהוא פוגש היא אדם עשיר ומוחצן (מכוננית פאר, כובע קאווי ותליון), שמצד אחד לא נראה יהודי – אך מצד שני הולך למקווה. הרב קרליבך לא מתאפק, ושואל אותו "מי אתה?"⁸. זאת אומרת, המתח בין חיים של חול וחיצוניות לבין המוכנות להכנס למקווה, מפליאים את הרב קרליבך.

במידה מסוימת אפשר לומר, שזה מה שהרב קרליבך עושה במקומות האלה: מחפש את הניצוץ היהודי דווקא במקומות שבהם הוא כמעט אבד.

ממשיך הרב קרליבך:

"אמר לי האיש: אתה בטח שואל את עצמך מה אני עושה כאן. אדם שהולך למקוה אמור לשמור שבת, לא? בוא אספר לך על עצמי"

מעניין, שבעוד שהרב קרליבך עמד על ההבדל בין המראה החיצוני הלא יהודי לבין ההליכה למקווה, האיש מנגיד בין שמירת השבת לבין ההליכה למקווה – אולי הסיפור התרחש בבוקר של שבת (אם כי בהקלטה המתוארת בהערה 6 מדובר על לפני שבת...), אולי מבחינתו שבת היא המייצגת את היותך יהודי – אך נדמה לי (וכך נראה מסוף הסיפור) שבעיקר בלט לו הניגוד בין מקווה, המהווה לכאורה הכנה לשבת, לבין אי קיום שבת. איזו משמעות יש להכנה זו ללא קיום שבת?! בשביל להסביר זאת, מספר לו האיש את סיפורו:

"נולדתי בכפר קטן ליד ויז'ניץ שברומניה. ומשם, כמה שנים לפני המלחמה, עברה משפחתי לאמריקה. בשבת לפני שעזבנו, לקח אותנו אבא להייליגר [הקדוש] ר' ישראל מוויז'ניץ. עמדו שם מאות חסידים צפופים. הייתי ילד, ואבי חשש שאמעך בתוך ההמון. אחרי התפילה הוא לקח אותי והושיב אותי מתחת לשולחן, ליד הרבי. הוא אמר ששם לפחות אהיה מוגן. הרבי ידע שאני שם ושמר עלי כל הזמן. הוא נתן לי חלה ודג..."

⁸ אגב, יש גירסה אחרת של הסיפור בהקלטה ביוטיוב <https://youtu.be/7XoV5TUvLu4> – חפשו "הרב קרליבך סיפור המקווה", באנגלית, שם האדם פונה קודם לרב קרליבך ושואל אותו "מי אתה?", והרב קרליבך מגיב: "מי אתה?". שזו סיטואציה חזקה ביותר וגם ארמזי יפה לסיפור האינדיק של רבי נחמן, ואכמ"ל.

המשפחה עומדת לעבור לאמריקה, והולכים לראות את האדמו"ר מויז'ניץ. את הסיפור הזה אפשר לראות כבר כמשל להמשך חייו: האבא שלו חושש "שאמעך בתוך ההמון", שבמובן הפיזי הכוונה למאות החסידים, אך במובן הסמלי הכוונה לחיים שיהיו לו בעולם הגדול. שבביל לשמור על הילד מביא אותו אבא שלו מתחת לשולחן, ליד הרבי. **אם תשמור את הקשר שלך עם הרבי, "שם לפחות אהיה מוגן".** ואכן, הרבי "שמר עלי כל הזמן".

ואז הרבי התחיל לדרוש:

"כשהרבי התחיל לומר תורה לא הבנתי, אבל הרגשתי שמשוהו מיוחד קורה. פתאום הרבי קם והחל לבכות אז הבנתי את דבריו. הוא אמר: 'יהודים, הקשיבו לי! לפעמים יהודי רוצה לעשות מצוה, והשטן בא אליו ואמר לו: השתגעתי? עכשיו אתה רוצה לעשות מצווה? את מי אתה מרמה? הלא אני יודע בדיוק מה עשית אתמול ומה הן התוכניות שלך למחר'.

הרבי ממש זעק: 'יהודים! תגידו, כל אחד, לשטן בשמי: בבקשה, תשאיר אותי לבד לדקה. **לא איכפת לי מה עשיתי קודם ומה אעשה אחר כך. עכשיו אני רוצה לעבוד את ה'!**"

הרעיון המובא בשם האדמו"ר מויז'ניץ הוא מהפכני וחשוב מאין כמותו. לא להסתכל על העבר המייאש, או על העתיד חסר הסיכוי – אלא על הרגע הזה. הרגע שבו אתה נמצא הוא עיקר העיקרים. זוהי "התורה של הרגע" (עליה מדבר הרב קרליבך בעמודים לפני כן), המבינה שכל רגע הוא מיוחד במינו, שכל רגע הוא קדוש. "לרגעים תבחננו" (איוב ז', י"ח).

גם מבחינה מעשית, זו דרך יעילה מאוד. כידוע, דרכו של היצר הרע הוא היאוש (ראו לדוגמה, פרי צדיק זכור א') – הכסף הגדול שלו לא מונח בלהפיל אותנו בעבירה זו או באי קיום מצווה אחרת, אלא בייאוש. כאשר האדם אומר לעצמו: אני לא מסוגל יותר, זה לא בשבילי, אני לא אצליח – אז היצר הרע לא צריך להתאמץ יותר. זהו. אין יותר מאבק בנושא.

והאדם צריך לומר לעצמו ולהזכיר לעצמו ש"אין שום יאוש בעולם כלל... שלא יתיאש בשום אופן בעולם, אפילו אם יעבור עליו מה ואיך שהוא, אפילו אם נפל למקום שנפל

רחמנא ליצלך" (רבי נחמן, ליקוטי מוהר"ן תנינא ע"ח). הרב קרליבך אומר לאדם – עזוב אותך ייאוש לא ייאוש, לאיפה נפלת ומאין תצא: "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" (תהלים קי"ח, כ"ד, וראו בספרו המומלץ של הרב יעקב נגן, "להתעורר ליום חדש", שמאריך בכך). הרגע שבו אתה נמצא הוא העיקר. עכשיו אני רוצה לעבוד את ה'.

ממשיך ומספר:

"הרבי התיישב והניח את ידו הקדושה על ראשי. הוא פנה אלי ואמר: שמעת, ילד מתוק? אני מתחנן אליך שלעולם לא תשכח את זה!

סיים האיש ואמר: דע לך, אני חי כאן בטקסס. על פי רוב אני לא שומר שבת. על פי רוב אני אוכל ביום כיפור. אבל לפעמים אני צם. לא נעים לי להגיד - היצר הרע הוא הבוס שלי. אבל מפעם לפעם אני ממש רוצה לעשות משהו קדוש. היום אחר הצהריים, אינני יודע למה, הייתה לי הרגשה שאני צריך ללכת למקוה. כמובן ששמעתי שוב את הקול הידוע הלוחש לי בציניות: השתגעתי? אתה לא שומר שבת! בשביל מה אתה הולך למקוה? אבל עניתי לו מיד: 'לא איכפת לי. אני הולך. לדקה אחת'

נכון, אין הגיון ללכת למקוה לפני שבת, אם אתה לא שומר שבת, אם "היצר הרע הוא הבוס" שלך. אבל אם יש לך רגע של רצון לעבודת ה', למהר ולקפוץ על הרגע הזה! (צדקת הצדיק א'). להסתכל ליצר הרע בעיניים ולומר לו: 'לא איכפת לי. אני הולך. לדקה אחת'.

לא רק את הגוף שלנו צריך לשטוף, אומר הרב קרליבך בהקלטה, אלא גם את הנשמה שלנו. זה המקוה. המקוה מסמל את ההיזכרות של האדם שבפנים הוא קדוש. שבפנים הוא טהור. שיש לו כח לעבוד את ה' ולהתקרב אליו. שיש לו נשמה שמחוברת לקדוש ברוך הוא. גם אם כל היום אני שוכח את זה, אני מיואש, רגע אחד של פיכחון – אלך למקוה. אפנה לקדוש ברוך הוא ואומר לו: אני שלך. אני רוצה לעשות משהו קדוש.

כל ילד צריך אדמו"ר אחד שיתן לו דג מתחת לשולחן, יניח לו יד על הראש ויתחנן בפניו: "לעולם לא תשכח את זה!". **אל תשכח שאתה קדוש. אל תשכח שכל רגע הוא עולם ומלואו.** ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא" (אבות ד', י"ז). כל אדם צריך לפגוש את הרב קרליבך, שיקשיב לסיפור שלו.

ואם היצר הרע שלי יגיד לי שהשתגעתי, כי איך אני הולך למקווה בלי שאשמור שבת?!
איך אני הופך את עצמי לאדם טהור יותר אם אני מתכנן אחר כך ליפול שוב?! אומר לו:
"לא אכפת לי. אני הולך. לדקה אחת". עכשיו אני עובד את ה'!

ה. כורך הספרים של הרבי מפרמישלן – "ספרים קדושים שבהם לומדים יהודים"

(סיפורי נשמה חלק ב' עמ' 104-103)

"אתם יודעים, חברים מתוקים, אגלה לכם סוד – גם אני מומחה ליהלומים. אני הולך ברחובות העולם מדי יום, וכל מה ש אני רואה זה את היהלומים היקרים ביותר בעולם מהלכים סביבי. כמה מהם צריך אולי להוציא מן הבוץ ולנקות קצת, ללטש קצת, אבל חברים, אחרי שעושים את זה הם כל כך מאירים, ממש כמו המרגליות הכי טהורות, הכי זכות והכי מושלמות שתראו..."

(הרבי מקרן הרחוב, פרק ב')

הסיפור על מוישל'ה כורך הספרים של רבי מאיר מפרמישלן, מתחיל, כדרכו של הרב קרליבך, בהצגת הדמויות:

"בעיר פרמישלן היה כורך ספרים בשם מוישה – אדם צנוע ושקט. כולם חשבו אותו לאיש פשוט, לא מלומד.

כשבועיים אחרי מותו, עשה הרב הקדוש רבי מאיר מפרמישלן 'עליית נשמה', בשביל להיפגש עם הרב הקדוש ר' שמואל שמלקא מניקולשבורג"

מצד אחד מוצב כורך ספרים צנוע, שקט, לא מלומד. מצד שני, הרב מאיר מפרמישלן, שעושה "עליית נשמה"⁹, במטרה להפגש עם רבי שמלקא מניקולשבורג.

ולפתע:

"ואת מי הוא מוצא שם, יושב ליד הרבי ר' שמלקא? את מוישל'ה כורך הספרים!

מוישל'ה!, קרא ר' מאיר מתוך הפתעה מוחלטת, במה זכית לשבת כאן?"

⁹ על אדמו"רים רבים מסופר שעשו עליית נשמה, וכמובן על הבעל שם טוב שעלה להיכלו של משיח, כפי שמתואר באיגרת הבעל שם טוב.

רבי מאיר מפרמישילן, כמונו, מופתע מאוד. איך יכול להיות שכורך הספרים הפשוט נמצא יחד עם רבי שמלקא?! סביר להניח שרבי מאיר לא מופתע למצוא אותו בגן עדן, שהרי יהודי פשוט וישר כמוהו בוודאי ראוי להיות שם, אבל יחד עם ר' שמלקא? במקום של תלמידי חכמים?! מקום שבו רבי מאיר עצמו שואף להיות!?

"מחאות חריפות נשמעו מכל עבר: בבקשה מכם, הרבי מפרמישילן, קצת כבוד! לא שמעתם שבית הדין הגדול שבשמיים גזר שיקראו לו בדרך כבוד: 'רב מוישה'!?"

אתם יודעים שההייליגר פרמישלנר היה כל כך שפל רוח שלא יכול היה לומר 'אני'. הוא דיבר על עצמו בגוף שלישי. וכך אמר לבן עירו: מאיר ממש מצטער, רב מוישל'ה. מאיר חשב שהוא מכיר אתכם, ולא ידע שאתם תלמיד חכם!"

לאור המקום שבו נמצא כורך הספרים, ולאור תגובת האנשים מסביב, מסיק רבי מאיר מפרימשילן שכורך הספרים הוא תלמיד חכם. כנראה צדיק נסתר כל כך, שאפילו רבי מאיר, שהכיר אותו – לא ידע זאת.

תשומת לב להדגשת ענוותנותו של רבי מאיר מפרימישילן, ולעובדה שהוא הכיר את כורך הספרים. זאת אומרת, רבי מאיר איננו רב מורם מעם, שלא מכיר את הציבור ונמצא אי שם מעליו. להיפך! הוא מכיר אותם היטב, ידע את שמו של כורך הספרים והיה משוכנע שהוא מכיר אותו. יתכן שהוא מצטער לא רק בגלל שלא ידע שמוישראל'ה הוא תלמיד חכם, אלא כי חשב שהוא באמת מכיר אותו, והתברר לו שאין זה כך (ממילא ברור, כפי שראינו לעיל, שהוא לא מתפלל על עצם היות כורך הספרים בגן עדן).

"חייך מוישל'ה ואמר: אל תצטערו, רבי הקדוש! אמנם כורך ספרים פשוט הייתי. לא ידעתי ללמוד. אבל לכרוך ספרים קדושים בהם לומדים יהודים, היה בשבילי הכבוד הכי גדול"

כורך הספרים מרגיע את רבי מאיר ואומר לו: אני לא תלמיד חכם, אני לא ידעתי ללמוד. אבל, לכרוך ספרים קדושים של יהודים היה הדבר המשמעותי ביותר שעשיתי. לעזור לאחרים ללמוד, לעזור להם לשמור על התורה שהם לומדים – זה כבוד עצום!

"ר' מאיר עדיין לא הביין"

וגם אנחנו לא כל כך מבינים. אפשר להבין את החשיבות של כריכת הספרים. של שמירה על הספרים. של תמיכה באחרים שרוצים ללמוד. זה אכן כבוד גדול! אבל למה להתייחס אליו כמו תלמיד חכם? הרי הוא לא יודע ללמוד!

"המשיך מוישה ושאל: יודעים אתם, רבי הקדוש, איך כורכים ספר? בשביל שהכריכה תהיה חזקה גוזרים את השוליים הלבנים של הספר מסביב, כדי שכל הדפים יהיו בגודל אחיד והכריכה תתפוס בכלום.

כל חתיכות הנייר האלה היו נופלות על הרצפה במשך היום. ובכל לילה בסיום העבודה, הייתי זוחל על הרצפה ואוסף את כולן. אמרתי לעצמי: **נכון שאלה ניירות לבנים, אך הלא מדפים של ספרים קדושים הם!** הייתי מנשק את חתיכות הנייר, מכניס אותן לשק, ואחת לכמה זמן – לוקח אותן ל'גניזה' בבית העלמין"

מוישל'ה מכניס את רבי מאיר ואותנו בסוד כריכת הספרים. בכריכת הספרים, מסתבר, צריך לדאוג שכל הדפים יהיו בגודל אחיד, כדי שהכריכה תתפוס את כולם. הנמשל מתבקש: בחברה האנושית, בחברה היהודית, מנסים לגזור את כולם לאותה תבנית. כולם צריכים להכנס לתוך הכריכה. ומה לעשות, חתיכות הנייר האלה נופלות על הרצפה, נשכחות. האיכויות שיש לכל אחד, הייחודיות שיש בכל אדם, לא תמיד נכנסות לתבנית, ובמהלך הדרך נופלות ונעלמות.

רוב האנשים מבינים את זה, שוכחים מזה, ומשאירים את חתיכות הנייר על הרצפה. לא כך כורך הספרים: הוא היה יורד על הרצפה ואוסף את הדפים – כי הם אמנם לבנים, 'מיותרים' כביכול, אבל הם חלק מדפים של ספרים קדושים. ראוי להתייחס אליהן בכבוד, ולשים אותם בגניזה.

בסופו של יום, גם מה שנפל על הרצפה, גם מה שלכאורה מיותר, הוא חלק מקודש. גם בני אדם שלכאורה אין בהם תורה, שהם כביכול לא חלק מהספר של עם ישראל, שהם לא יודעים ללמוד ולא נכנסים לכריכה – גם הם ראויים לכבוד. גם הם ראויים להערכה. צריכים להרים אותם מהרצפה, לנשק אותם, ובסוף להביא אותם, כדין ספרי קודש, לגניזה

בבית העלמין. כמו הגוף של האדם, שהיה משכן לנשמה, "כי גם בגופו, שהיה נרתיק לנשמה, נשאר בו לחלוחית קדושה, ונוהגים בו כבוד" (שו"ת חתם סופר יו"ד של"ו).

"ולפני שבועיים, כשעזבתי את העולם ועליתי השמיימה, פתאום אני רואה את כל חתיכות הנייר האלה שהייתי אוסף. והאמינו לי, רבי הקדוש, יכולתי לקרוא בהן! כל כך התענגתי על הניירות האלה! כמה סודות נפלאים טמונים בהם!

וכשכר על הכבוד שעשיתי להן, כיבדו אותי לשבת ליד הרב הקדוש הרבי ר' שמלקא"

בסופו של יום, כשהאדם מגיע לעולם האמת, כל חתיכות הנייר שכביכול לא היה בהם תורה, כל האש הלבנה שעליה מונחת האש השחורה (על פי ירושלמי שקלים ו', א'), כל הגויל המקיף את האותיות – מסתבר שהוא תורה בעצמו. מלא סודות ורמזים, מלא קדושה ועונג.

רוב בני האדם רואים את תלמידי החכמים, קדושי העליון. הם לא שמים לב לכורך הספרים. אפילו רבי מאיר מפרימישלן, שהכיר היטב את מוישל'ה כורך הספרים, לא הבין את הענין עד הסוף. הוא ידע שמוישל'ה הוא אדם ישר וטוב, אבל לא חשב שיש לו שייכות לתורה, שהוא ראוי לשבת יחד עם ר' שמלקא, התלמיד חכם.

אבל בעולם האמת מלמדים אותנו, מבין רבי מאיר מפרימישלן, שגם מה שכורך הספרים עשה זה תורה. היה אפשר לומר שעצם הכבוד שהוא מעניק לגויל ראוי לשכר – כי מכבד התורה, המכיר בקדושתה, זוכה להיות דבוק בתורה עצמה (ועיין תפארת ישראל למהר"ל, פרק י"ג). אך נדמה, שסיפורו של הרב קרליבך מעלה רעיון אחר – הגוילים עצמן הן תורה! סודות נפלאים באמת! הוא ראוי להקרא רב מוישל'ה, כי הוא באמת תלמיד חכם. הוא לומד את התורה הנסתרת, הסודית, המבינה שחתיכות הנייר שלא נכנסות לתבנית, מעלתן גדולה לאין שיעור. אמנם בעולם הזה אנחנו לא רואים את זה, אבל מי שמתאמץ ומלקט מהרצפה את השאריות, מי שמסתכל בעיניים של הנדחים והאובדים בצד הדרך, זוכה ללמוד מהם תורה עצומה כל כך, שאין ראוי ממנו לשבת עם תלמידי החכמים בעולם האמת.

ואולי כורך הספרים אומר לרבי מאיר מפרימישלן: אתה מתייחס לבני אדם כמו שאני התייחסתי לספרים שאני כורך. אתה עוסק בלטפח ולשמור על התורה ולומדיה, אך גם את הניירות שנופלות על הרצפה, גם את כורך הספרים הפשוט שאינו יודע ללמוד, אתה מחבב. אתה מכיר. אתה אוסף אותן, אותי, מהרצפה. דעו לכם, אומר הרב קרליבך לרבי מאיר ולנו: לעתיד לבוא, לעתיד לבוא אתם תראו עד כמה בני האדם האלה, שנראים כמו שאריות נייר על הרצפה חלילה, הם קדושים וטהורים ומלאי סודות עמוקים. כמה אורות יש בכל אדם, גם כזה שלא נכנס לתבנית.

אין מתאים יותר מהרב קרליבך ללמד אותנו, את העולם, את המסר הזה.

ו. רבי זושא והעניים – "לא אותי אתה צריך לבקש סליחה"

(יחד כולם קדושה, עמ' 102-103)

"אם האזנים שלכם לא שומעות את הבכי של העני והמסכן, אז האזניים שלכם חירשות, ולא תשמעו גם את קולו של ה'" (יחד כולם קדושה, פרק ה')

הסיפור הקצר הבא הוא אחד מסדרת הסיפורים של רבי זושא שסיפר הרב קרליבך. דמותו של רבי זושא הייתה ייחודית אפילו בנוף החסידי: לא משמש ברבנות באופן רשמי, נודד בעוני נורא, מלא ביטחון ואמונה בבורא העולם. כהרגלו, מציב הרב קרליבך, גם בסיפור זה, שתי דמויות אחת מול השניה – רבי זושא ואדם עשיר:

"פעם כשישב הרבי רבי זושא על העגלה, ונסע ממקום למקום. מולו ישב אדם עשיר, שחשב: עם כסף קונים הכל"

אז מול (!) רבי זושא ניצב אדם, שחושב ש"עם כסף קונים הכל". הרב קרליבך מגדיר את העשיר לא רק בכסף שיש לו, אלא בתפיסת העולם שלו. תפיסתו הגיונית בעולם הזה: כסף הוא הדרך שבה בני אדם מעריכים דברים, ומי שיש לו כסף יכול להשיג כל דבר בעולם הזה.

בסיפור גם לרבי זושא יש כסף, אך הוא משתמש בו למשהו אחר:

"ומולו הוא רואה את הרבי רבי זושא. רבי זושא נראה כמו אדם פשוט. לא שלרבי זושא אין כסף, אבל הוא נותן את הכל לעניים, לא נשאר לו כלום"

הרב קרליבך מתאר שני אנשים ושימושיהם בכסף: רבי זושא, שמוציא את כל כספו ממש בשביל עניים, בשביל אנשים אחרים (ובכל זאת הוא אינו אדם ש"אין לו כסף"), ואת העשיר, שחשב שעם כסף קונים הכל – שחשב איך הכסף יכול לספק לו עוד ועוד דברים (מעין הנותן והנוטל של המכתב מאליהו חלק א'). העשיר בז לאנשים כמו רבי זושא, שלא מבינים בכסף, שמבזבזים אותו בשביל אנשים אחרים:

"והיהודי מתחיל להתלוצץ מהרבי רבי זושא"

אפשר לשער שהוא צחק על איך שרבי זושא לבוש, על כך שאין לו פרוטה עליו, שהוא איננו מצליח בחיים. שאין לו בית מפואר, רכב משובח ובגדים. איך רבי זושא מבזבז את כספו, במקום לדאוג לעצמו. איך הוא משתמש בכספו בשביל האחרים.

"אבל להרבי רבי זושא לא איכפת. רבי זושא לא צריך כבוד. הוא מתלוצץ ממנו, והרבי רבי זושא גם כן צוחק. אין דבר. היהודי הזה מתלוצץ מהרבי רבי זושא כל הזמן..."

כמובן, שרבי זושא לא מתרגש – כמו שהוא לא צריך את הכסף כדי לקנות לו דברים, גם לא אכפת לו אם הוא מקבל כבוד והערכה מהאדם לצידו. תשומת לב שהרב קרליבך לא אמר: "רבי זושא לא צריך כבוד מהעשיר", אלא "לא צריך כבוד". בכלל. רבי זושא הגיע למדרגה שבה לא מעניין אותו שאנשים יעריכו אותו, שייתחסו אליו בכבוד. הענווה, או שמא נאמר: השיפלות, הייתה מרכיב יסודי בזהותו (כפי שרואים מסיפורים רבים אחרים עליו).

למה לרוב אכפת לנו מאיך שאחרים יתייחסו אלינו? נדמה, שחלק מההגדרה העצמית שלנו, של מי אנחנו ושל מה אנחנו שווים, נוצרת על ידי ההתייחסות של אנשים אחרים, על ידי ההערכה שלהם, המילים הטובות (או פחות) שלהם (וראו עוד על נושא זה בסיפור התבואה המשגעת של רבי נחמן). רבי זושא, כך נדמה, לא צריך שום דבר מבחוץ שיתן לו שמחה, ביטחון או כבוד. יש לו את כל מה שהוא צריך בתוכו. מסיפורים אחרים נדמה שהקשר הישיר והפשוט של רבי זושא לקדוש ברוך הוא מילא את כולו, ואפשר לדון האם בגלל זה לא היה אכפת לו מהכבוד המגיע מבני אדם אחרים, או להיפך: שבגלל שלא אכפת לו מהכבוד החיצוני, הוא זוכה לקבל את הכבוד הא-לוהי, את הקשר ל-ה'...

מדוע העשיר ממשיך להתלוצץ מרבי זושא? נדמה שהוא מנסה, בכוונה או בתת מודע, להוכיח שרבי זושא לא באמת מאמין בחוסר השפעה מהסביבה. אם אצחק ואלגלג עלי מספיק, חושב העשיר לעצמו, הוא יבין שאין באמת אפשרות להתעלם מאנשים אחרים!

ניתן להניח שאנשים אחרים היו נשברים בשלב הזה, וזה טבעי – כי גם אם עקרונית אני מאמין שלא אמור להיות אכפת לי ממה שאנשים אומרים ומסתכלים עלי, בפועל "האדם

הוא יצור חברתי", וסביר שיושפע מהסביבה¹⁰. לא רבי זושא. לא רק שלא אכפת לו, הוא גם כן צוחק". אולי הוא אפילו שמח על ההזדמנות, לעבוד על המידה הזו, שחשובה לו כל כך. להנות מהאפשרות להרגיש "ונפשי כעפר לכל תהיה" (ברכות יז. וראו ליקוטי מוהר"ן קמא רע"ז).

הרב קרליבך ממשיך:

"הם מגיעים לעיר גדולה, ושם אלפים אלפים באו לקבל את פניו של הרבי רבי זושא. והגביר שואל את היהודים: 'את מי אתם מקדמים בברכה?' והם אומרים לו: 'שמע, הרבי רבי זושא בא!'

והוא שואל: 'אני לא ראיתי אותו. איפה הוא?'

כשהעשיר רואה את כל האנשים שמגיעים לכבד את רבי זושא, זה מעניין אותו. אה, מדובר ברב מכובד? מדובר בבן אדם שאלפי אנשים מעריכים? זה משהו שהוא מבין. או חשוב שהוא מבין. כסף מבטא את החשיבות שהאנשים נותנים לדבר מסוים¹¹. והעשיר מתפלא: אם רבי זושא מגיע, אם אדם כל כך חשוב מגיע, איך הוא – המומחה בתחום – לא ראה אותו?!

וכמובן:

"מראים לו את היהודי שיושב מולו. אי אי אי... איך שהוא התבייש. הוא רץ לרבי זושא. הוא ממש בכה ואמר לו: 'רבי הקדוש, תסלחו לי, לא ידעתי שאתם הרבי רבי זושא!'

לעשיר פתאום התברר שהוא פספס משהו משמעותי – מסתבר שהאדם מולו הוא רבי! רבי זה אדם מכובד, רבי זה אדם קדוש, רבי זה אדם שהמוני אנשים מעריכים – איך הוא פספס את זה?!

¹⁰ ראו על כך בשיחות הר"ן קי"ט בענין אנשים שמבלבלים אחרים מעבודתם ועוד.

¹¹ ראו בשיחות הר"ן אות ד' בענין זה.

במילים אחרות, הגביר לא משנה את דעתו העקרונית, שמה שקובע זה מה אנשים אחרים חושבים, ש"כסף קונה את הכל", אלא מבין שצריך להרחיב את התפיסה שלו גם על דברים רוחניים. גם הרוח נקנה בכסף, גם רבנים יש להם ערך – עובדה, הציבור חושב שיש להם ערך!

אבל הוא עדיין באותו בור שהיה בו לפני כן – כיוון שרבי זושא הוא רבי זושא שאלפי אנשים מעריכים אותו, דווקא בגלל שהוא לא פועל בשביל שיעריכו אותו, דווקא כיוון שהוא לא "למד תורה בשביל שאיקרא חכם, בשביל שאשב בישיבה בשביל שאאריך ימים לעולם הבא" – אז "סוף הכבוד לבוא" (ספרי דברים עקב מח). אלפי אנשים מחכים לרבי זושא, כיוון שרבי זושא לא מנסה שאלפי אנשים יחכו לו¹². בניגוד לדעתו של העשיר, בניגוד לכסף של העולם שלו, שקונה לעצמו דברים, אנשים מחפשים משהו אחר – **אנשים לא רק מחפשים לקחת לעצמם, אלא מחפשים משהו שיתן להם השראה של נתינה, של אמונה**. בניגוד לעשיר שלא מזהה אפילו את רבי זושא, רבי זושא מחובר ביותר לאנשים, דווקא בגלל שהוא שמח במקום שבו הוא נמצא, בלי קשר למה אנשים יגידו לו.

"רבתי, תפתחו את שערי הלב!", מסיים הרב קרליבך את הסיפור ואומר:

"הרבי רבי זושא אמר לו: 'לא אותי אתה צריך לבקש שליחה. אלא את כל העניים שבכל העולם. אתה ביישת את כל העניים שבכל העולם כולו' "

רבי זושא אומר לעשיר: אתה מעריך רבנים, מעריך אנשים שאנשים אחרים מעריכים. זה יפה. אבל זה מראה שלא באמת הבנת – אתה רק מסתכל על ההערכה שזוכה לה רבי זושא. אבל האמת היא – ופה מגיעה ההדגשה של הרב קרליבך שדורשת מאיתנו לפתוח את השערים של הלב – האמת היא שכל אדם הוא עולם ומלואו. שכל אדם יש בו יופי, ועוצמה, וחיים, ונשמה, וקרבת א-לוהים.

כשאתה מזלזל בבני אדם 'פשוטים' ומכבד רק אנשים מכובדים, אתה בעצם מזלזל ביסוד של כל אדם. אתה בעצם אומר: אם לא השגת משהו בחיים, אם אנשים לא מעריכים

¹² סיפורים נוספים על רבי זושא מביעים את אותו רעיון, כגון הסיפור על רבי זושא והחתונה, "רבי זושא שמח בחלקו" (יחד כולם קדושה עמ' 94).

אותך, אז אין בך כלום. וההיפך הוא הנכון – "הזהרו בבני עניים, שמהם תצא תורה" (גדרים פא.).

במובן מסויים, כולנו עניים. המחשבה שמה שיתן לך את העושר והאושר שלך, את המשמעות שלך בחיים, הוא לקבל דברים שמחוץ אליך, בהגדרה משאיר אותך חסר. "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה', ט'). ולהיפך – "איזהו עשיר השמח בחלקו" (אבות ד', א'), אם אתה מצליח להיות שמח במה שיש בתוכך, אתה עשיר באמת, באופן מתוקן.

תשומת לב שהעשיר עצמו כבר התבייש בסיפור, ורבי זושא מסביר לו שגם את העניים הוא בייש ומהם הוא צריך לבקש סליחה. אני רוצה להציע, שבתוך העשיר עצמו יש את שני המימדים האלו – העשיר והעני. העשיר כבר התבייש כעשיר, כאדם שמעריך את הדברים שבחוץ, הוא התבייש שהוא לא הבין נכון את העולם. עכשיו הוא צריך להכנס פנימה יותר, לצד העני שבו, לנקודת היסוד שלו, ולבקש ממנה סליחה. סליחה שלא האמנתי בעצמי. סליחה שלא האמנתי בנשמה ש-ה' נתן בי.

שנזכה ללמוד מרבי זושא והרב קרליבך לשוב אל האוצרות שלנו (על פי מעשה משבעה קבצנים, רבי נחמן), למצוא בתוכנו את העושר והאושר הפנימיים, ובזכותם גם נתחבר לכל העולם כולו.

ז. הרב פיינשטיין וסיום על דף אחד – "את כל הנשמה שלו השקיע בדף הזה"

(סיפורי נשמה ב', תורה, עמ' 153-154)

"כשאתה מספר סיפורים על אנשים קדושים, ומספר לאנשים אחרים שישנם אנשים קדושים בעולם, אתה מתמלא בשמחה" (הרבי מקרן הרחוב, פתיחה)

סיפור זה הוא אחד מסיפורי הרב קרליבך על הרב משה פיינשטיין, אותו הכיר באופן אישי. לאחר שמספר סיפור על אישה שהרב משה פיינשטיין הציל את חייה (על ידי היתר להנשא), ממשיך הרב שלמה ומספר:

"אני נזכר בסיפור נוסף על המתיקות של ר' משה פיינשטיין.

ליד ר' משה היתה גרה משפחה יהודייה חילונית. ההורים ידעו שלידם גר רב גדול, אבל בשבילם לא היה לכך שום משמעות"

גם פה, כדרכו, מעמיד הרב קרליבך את הדמויות אחת ליד השניה – "מתיקות... רב גדול" מול "משפחה יהודייה חילונית", ש"בשבילם לא היה לכך שום משמעות" שיש לידם רב גדול. זאת אומרת, אין להם היכרות עם רבנים גדולים או בכלל עם עולם התורה.

ממשיך הרב קרליבך:

"היה להם בן, תלמיד תיכון, בחור מוכשר, אשר יום אחד פגש את ר' משה באופן אקראי ושוחח אתו. הבחור התפעל כל כך מהרב עד שהחל להתקרב ליהדות. נפשו נקשרה בלימוד עד כדי כך שנסע לארץ ישראל ללמוד בישיבה. רק שם נתגלה לו ששכנו מהבניין, ר' משה פיינשטיין, הוא אחד מגדולי הדור"

גדלותו של הרב משה פיינשטיין באה פה לידי ביטוי פה דווקא בפגישה האקראית עם הבחור. דווקא כשהבחור מכיר את הרב משה פיינשטיין בלי הטייטלים של "גדול הדור", בלי הכבוד וההערצה שיש כלפיו. הסיפור מזכיר לנו, על דרך ההנגדה, את הסיפור על רבי זושא והענינים (הסיפור הקודם), שם העשיר מזלזל ברבי זושא שהיה לבוש כעני, אך מעריך

אותו ומתבייש בפניו כשמבין שהוא רב מפורסם. אפשר גם לומר שהבחור זוכה להכיר בגדולתו של הרב משה, בדיוק בזכות העובדה שהוא לא עם התארים של גדול הדור. אולי התואר הזה היה אפילו עלול להרתיע אותו, ודווקא כיוון שפגש אותו "באקראי", זה להיות פתוח להכיר אותו באמת.

לפעמים אנשים מפורסמים ומוכרים בציבור מתגעגעים ליכולת לפגוש אנשים באופן בלתי אמצעי, בלי כל הרעש והצלצולים שיש סביבם סתם כך¹³. אפשר להניח שגם הרב משה פיינשטיין, שהיה אדם צנוע ועניו שנהג להתייחס בתשומת לב לכל אדם, נהנה מהמפגש הבלתי אמצעי עם הבחור.

"כעבור שנתיים חזר הבחור הביתה, ואמר להוריו: 'דעתם שהרב הזה שגר בבנין שלנו הוא אחד הרבנים הכי גדולים בעולם? נראה לי שכדאי לכם לפגוש אותו'"

בעוד שהבחור נהנה לפגוש את הרב משה בלי קשר למעמדו, להורים הוא היה צריך לספר שזה אדם גדול.

"והוא לקח את אביו ל-ר' משה.

ר' משה היה אדם כל כך צנוע וכל כך מתוק! הייתם צריכים לראות באיזו אהבה היה מקבל כל אדם, ובאיזו ענווה היה מקשיב לו. ובכן, גם על אביו של אותו בחור עשתה הפגישה עם ר' משה רושם גדול, והוא אמר לבן שלו: 'גם אני רוצה ללמוד תורה' "

אם כן, אולי האבא הסכים לפגוש את הרב משה בגלל מעמדו, אבל הוא נשבה בקסמי הפשטות והענווה שלו. הרב משה עשה עליו רושם גדול, דווקא בגלל הצניעות והענווה שלו. דווקא כשאתה "מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" (אבות א', ט"ו) כשאתה נותן מקום לאדם מולך, האדם מרגיש את זה. המכובד הוא המכבד את הבריות (אבות ד', א'). בגלל המידות של הרב משה פיינשטיין, בגלל ההתנהלות שלו בהתייחסות של בן אדם

¹³ וראו על כך במעשה מביטחון של רבי נחמן, שהמפגש עם האדם הפשוט שלא מכיר אותו, הוא החוויה הגדולה של המלך, וכן בסיפור מעשה ממטר. ושמה יש בכך רמז למלך מלכי המלכים, שרוצה לאכול דווקא בכלי הדיוט (במדבר רבה ט', ח'), ואכמ"ל.

לחברו, האבא – כמו הבן לפניו – "רוצה ללמוד תורה!". הדברים מזכירים לנו את הברייתא ביומא (פו.), שקיום "ואהבת את ה' א-להיך" הוא "שיהא שם שמים מתאהב על ידך – שיהא קורא ושונה... ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה – אוי להם לבריות שלא למדו תורה. פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו".

כמו בברייתא, גם במפגש של הבחור ואביו עם הרב משה גורמת להם להתייחס בחיוב ללימוד התורה. ראייתם את הרב פיינשטיין לא רק גורמת להם לומר על עצמם "אוי להם לבריות שלא למדו תורה", אלא גם לרצות לשנות את זה וללמוד תורה בעצם.

למה העובדה שאדם למד תורה והוא בעל מידות מתוקנות, גורם לרצות גם ללמוד תורה? בפשטות, המחשבה היא שיש קשר בין לימוד התורה של האדם לדרכיו המתוקנות. לימוד התורה, מסתבר, הולך יד ביד עם עבודת המידות. נדמה לי, בעיקר במקרה של אנשים שרחוקים מתורה וממצוות, שראיית אדם שהוא גדול בתורה וגדול במידות ובענווה, גורמת להבנה שאין סתירה בין הדברים. בראייה מצומצמת, לימוד התורה, עבודת ה', מחניקים את נשמתו של האדם, מעמעמים את מוסריותו ואת אנושיותו. אולם, ההיפך הוא הנכון – תורת אמת מגדלת את האדם, מוסיפה לו אור ואהבה, מחזקת את הטוב שבו (אין זה אומר, כמובן, שלימוד התורה הוא ערובה למידות מתוקנות, ואכמ"ל).

ובכן, האב רוצה ללמוד תורה:

"חשב הבן: אבא שלי לא יודע כלום, אפילו לא אלף-בית. האם יש סיכוי ללמד אותו עולם חדש בגילו המתקדם?"

אבל איכשהו החלו האב והבן ללמוד ביחד. והאבא ממש שקד על לימודו. הוא רצה להבין כל דבר עד הסוף. אולי זה נשמע מטורף, אך אחרי שנה של לימוד גמרא ידע האב רק דף אחד.

אבל איזה עומק..."

מה הסיכוי שאדם בגיל מבוגר יתחיל ללמוד תורה ברצינות? מה הסיכוי שיצליח להכנס לתוך העולם החדש של הלימוד? הוא לא יודע כלום! הסיפור, המזכיר לנו את תחילת

דרכו בלימוד התורה של רבי עקיבא (אבות דרבי נתן א', ו'), שהתחיל, בגיל 40 שנה, ללמוד תורה מאפס, "הלך לו אל בית הספר והתחיל קורא בלוח הוא ובנו... כתב לו אלף בית – ולמדה...". היכולת להתחיל מהתחלה, לא משנה באיזה גיל, לא משנה באיזה מצב, היא מעלה גדולה מאוד. אין יאוש בעולם כלל (ליקוטי מוהר"ן תניינא ע"ח), ואף פעם לא מאוחר מדי להתחיל ללמוד תורה.

אולם בניגוד לרבי עקיבא, ש"היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה" (אד"נ שם), האבא פה היה מבוגר הרבה יותר, והוא גם לומד לאט לאט. הוא רוצה להבין כל דבר עד הסוף. כל כך לאט, שלאחר שנה הוא יודע רק דף אחד. אין סיכוי שהוא ידע את כל התורה כולה בקצב הזה...

הרב קרליבך אומר ש"אולי זה נשמע מטורף" שלמד רק דף אחד במשך שנה. למה זה נשמע מטורף? כי אנחנו מניחים שאדם שמתעניין במשהו, שרוצה ומשתוקק ללמוד תורה, ירצה ללמוד כמה שיותר. ובכלל, קשה לדמיין איך אפשר במשך שנה להשאר באותו דף. אבל אותו אדם אכן למד – ברצינות ובהתמדה – דף אחד.

"כשסיים את הדף הזה הוא ממש שמח, ואמר לבנו: 'אני יודע שרוב האנשים עושים סעודת 'סיום' רק כשהם גומרים את כל המסכת, אך אני כבר אדם מבוגר, וגם לא היה לי רקע קודם. כך שבשבילי לסיים דף אחד, זה נס יותר גדול מאשר בשביל רוב העולם לסיים מסכת שלמה. ואני רוצה לעשות סעודת סיום גדולה לכבוד הדף האחד שזכיתי ללמוד כמו שצריך'

הבן לא ידע אם זה בסדר לעשות סעודת סיום על דף אחד, והחליט לשאול את ר' משה"

האב מתייחס לעצם העובדה שהצליח ללמוד דף אחד כנס. הוא הרגיש זכות עצומה אפילו על פיסה קטנטנה מהתורה שזכה לקחת בה חלק. והוא רצה לעשות עליה "סיום". כמו ר' משה בתחילת הסיפור, שעצם מפגש אקראי איתו מראה את גדולתו, גם התורה כך – עצם המפגש הקטן איתה, אפילו בקוצו של יוד, יש בו עומקי עומקים שאין חקר להם. התורה מקיפה הכל, אבל הרב קרליבך מדגיש לנו בסיפור הזה – אפילו טעימה קטנה בתורה היא עולם ומלואו.

"זה סיפור קצת עצוב, אבל באמת – כל כך יפה... הוא נכנס לר' משה ואמר לו: 'אבי רוצה לעשות 'סיום' על הדף היחיד שלמד, זה בסדר?' ענה לו ר' משה: 'לא רק שזה בסדר, זה נפלא. לך אמור לאביך שזו מצוה גדולה, ותגיד לו שאשמח לבוא גם אני ל'סיום' שלו'"

הרב משה פיינשטיין אומר לו, ולנו: גם דף אחד מהתורה הוא עולם מלא! גם לימוד קטן, אבל משמעותי, הוא נצח נצחים. זה לא רק בסדר, "זה נפלא", זה פלא גדול ועצום. "נס", כהגדרתו של האב. אבל זה "סיפור קצת עצוב, אבל באמת כל כך יפה":

"תפתחו את הלב, רבותי: האיש הזה, האבא של הבחור, עשה סעודה גדולה לכבוד סיום הדף. הוא הזמין לסעודה את כל החברים שלו, ור' משה פיינשטיין היה אורח הכבוד.

אחר כך הלך לישון, ולא קם. ממש סיום...

אתם שומעים, חברים? ניסיתי לדמיין את היידל'ה הזו מופיע לפני כסא הכבוד, למעלה בשמים, עם אותו דף יחיד... איזה דף! הלוא את כל הנשמה שלו השקיע בדף זה"

הסיום, החגיגה לכבוד "הנס" של לימוד התורה, הפך להיות גם הסיום של אותו היהודי. "ממש סיום". הרב שלמה קרליבך מדמיין את היהודי הזה מגיע לשמים, ובידיים שלו יש דף אחד. לכאורה, רק דף אחד. זה כל מה שהוא למד כל החיים. אבל כפי שראינו, חלק מהאינסוף הוא אינסוף. דף אחד מהתורה הוא בעל עומק עומקים.

והרב קרליבך מלמד אותנו, שככה גם אצל האדם. גם אדם שלמד רק דף אחד, השקיע את כל הנשמה שלו שם. כל אדם יש בו עומק עומקים.

סיפור זה מתאר את המפגש של יהודים פשוטים עם הרב משה פיינשטיין, גדול הדור. הרב פיינשטיין, על כל גדולתו – ודווקא בגלל כל גדולתו – הוא צנוע ועניו. המפגש

האקראי והפשוט איתו גורם לבן, ואחר כך לאב, לרצות לעבוד את ה', לרצות ללמוד תורה. שם שמים מתאהב על ידו, ומגלה שלימוד התורה תואם לנשמה של האדם, מגדל ומחזק אותה. הבן עושה את זה לפי הספר, באופן מסודר. אבל לאב אין את האפשרות – לא את הזמן ולא את היכולת – ללמוד תורה לעומק וברצינות. אז הוא מתמקד בדף אחד. דף אחד בלבד, אבל עושה אותו כמו שצריך.

ובזה הוא מזכיר לנו – לכל אדם יש נשמה. כל אחד הוא חלק א-לוי ממעל. כמידותיו של הקדוש ברוך הוא, גדולתו של הרב משה פיינשטיין היא גם ענוותנותו, הוא יכול להסתכל על בחור צעיר ולדבר איתו בענווה ובצניעות, הוא נותן מקום והערכה גם ללימוד מצומצם של יהודי מבוגר – כי הוא מבין, שכל יהודי הוא עולם ומלואו, וכל דף הוא עולם ומלואו.

שנזכה לראות איך התורה מאירה בנו, איך כל תג ותג בתורה מלא וגדוש, ואיך כל אחד מאיתנו יש בו נצח נצחים.